

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.051.143
Львівського національного
університету імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертацію Карпачової Ольги Володимирівни
«Організаційні та методичні аспекти формування робочих документів
аудитора» (Львів, 2023. 384 с.), подану на здобуття ступеня доктора
філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за
спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»**

1. Актуальність дисертаційної роботи. Процес євроінтеграції зумовлює нові підходи до удосконалення методології розкриття економічної інформації про діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання у фінансовій звітності, а також підходів до перевірки достовірності таких даних.

Сьогодні застосування міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) стало реальним вже для багатьох українських підприємств, а для значної їх частини й, звичайною, рутинною, необхідністю. Тому актуальність питань аудиту показників звітності підприємств, які подають її відповідно до вимог МСФЗ та документального забезпечення цього процесу робочими документами не викликає сумнівів.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами Університету та кафедри. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедр Львівського національного університету імені Івана Франка. Результати дослідження використано в межах таких наукових тем: «Обліково-аналітичне і контрольне забезпечення системи бізнес комунікацій» (номер державної реєстрації 0121U109219 (кафедра облікових технологій та оподаткування)), та «Обліково-аналітичне забезпечення сталого розвитку бізнесу в умовах цифрової економіки» (номер державної реєстрації 0121U114604 (кафедра обліку і аудиту)).

У межах зазначених тем автором обґрунтовано низку пропозицій і рекомендацій у частині: удосконалення методичного підходу до формування аудиторської документації при аудиті фінансової звітності, складеної за МСФЗ; визначення джерел інформації для здійснення якісного аудиту та формування за його результатами робочої документації згідно з міжнародними стандартами аудиту (МСА); застосування «чек-листів» для здійснення аудиту фінансової

звітності, складеної за МСФЗ; обґрунтування формування аудиторської документації на основі застосування аналітичних процедур.

3. Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Дисертація складається з анотації, списку опублікованих праць за темою дисертації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основної частини дисертації складає 188 сторінок.

У вступі доведено актуальність дослідження, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробацію результатів дисертації та їх впровадження.

У першому розділі «Теоретичні аспекти аудиторської документації» на основі аналізу наукових досліджень та джерел, нормативно-правових документів і практичного досвіду доведено, що аудиторська документація повинна бути простою та зрозумілою для її користувачів, проте чіткою та включати інформацію, яка вимагається МСА та чинним національним законодавством.

Диджиталізація має невід'ємний вплив на формування робочої документації. За результатами дослідження сутності диджиталізації та її впливу на аудит запропоновано визначення диджиталізації аудиторської документації.

У другому розділі дисертації «Організаційні та методичні аспекти формування аудиторської документації» детально описано методичний підхід до формування аудиторської документації для аналізу облікової політики, що базується на конкретних питаннях відповідності фактичного бухгалтерського обліку підприємства Концептуальній основі міжнародних стандартів та вимогам положень окремих з них. На основі чого запропоновано відповідний робочий документ аудитора.

Запропоноване групування оптимальних показників для здійснення аналітичних процедур при аналізі фінансової звітності, складеної за МСФЗ та сформовано шаблон оформлення результатів перевірки.

Розроблено формулу, яка враховує вплив зовнішніх факторів на діяльність підприємства та запропоновано застосовувати показник EBITDA з урахуванням отриманої шкоди та збитків від російської агресії для українських суб'єктів господарювання.

У третьому розділі дисертації «Удосконалення формування робочої документації аудитора» висвітлено результати дослідження на основі, яких запропоновані шаблони робочих документів для аудиту фінансової звітності за МСФЗ. Рекомендовано для кожного об'єкту бухгалтерського обліку розробляти три основні шаблони документів: програму, тести внутрішнього та ІТ-контролю, тести деталей.

На основі дослідження вимог МСА та МСФЗ автором запропоновано форми робочих документів для здійснення документування при проведенні тестування деталей та процедур внутрішнього контролю.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їхня достовірність. Аналіз змісту дисертації дозволяє зробити висновок про те, що поставлена дисертантом мета досягнута, а завдання як на теоретичному, так і практичному рівнях вирішені.

Розв'язуючи поставлені завдання автор продемонструвала вміння критично оцінювати опрацьовані в ході дослідження бібліографічні джерела та фактичні дані з практики діяльності досліджуваних підприємств, робити узагальнення з ґрунтовними висновками та пропозиціями. Це стало можливим завдяки правильному вибору об'єктів дослідження, використанню значного обсягу літературних джерел, нормативних актів та оперуванню сучасним науковим інструментарієм.

Наукові положення, висновки та пропозиції, наведені в дисертації є достовірними, підтвердженими статистичними і фактичними даними досліджуваних підприємств. Усі висновки і пропозиції розроблені автором особисто, є достатньо ґрунтованими, забезпеченими розрахунковим та ілюстративним матеріалом. Досягнення такого результату забезпечила правильно обрана методологія дослідження, яка включає загальнофілософські, загальнонаукові та спеціальні методи пізнання явищ і процесів у системі економічних наук, використання методів класифікації, теоретичного узагальнення, спостереження, аналогії, моделювання, групування, аналізу та синтезу.

5. Новизна основних наукових положень, висновків і рекомендацій полягає в обґрунтуванні теоретичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо впровадження удосконалених форм робочих документів для проведення аудиту підприємств, що складають звітність відповідно до вимог міжнародних стандартів.

Зокрема, щодо:

- вперше розробленого робочого документу «Аналіз розкриття інформації про вплив російської агресії на діяльність підприємства». Який представлено у вигляді контрольного листа, в якому документується результат аналізу розкриття інформації при отриманні шкоди та збитків від російської агресії. Підтвердження розкриття такої інформації аудитором є актуальним для українських та міжнародних користувачів фінансової звітності;

- обґрунтування оформлення робочих документів в системі Ms Excel, як оптимального ресурсного інструменту для оформлення документування з аудиту на всіх його етапах;

– удосконаленої формули розрахунку показника EBITDA, яку українські підприємства повинні застосовувати з урахуванням отриманої шкоди та збитків від російської агресії;

– покращення методичного підходу до формування робочих документів при вивченні внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства. Так робочий документ пропонується подавати у вигляді структурованих контрольних запитань, до яких, зокрема, включено питання аналізу наслідків для підприємства від пандемії COVID-19 та російської агресії.

6. Теоретичне та практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у вдосконаленні методичного підходу до формування робочих документів для зовнішніх та внутрішніх аудиторів при аудиті підприємств, що складають фінансову звітність за МСФЗ. Практичне та теоретичне значення отриманих результатів, підтверджується такими довідками:

– компанії DİMAX SULTAN 2699 İNŞAAT GAYRİMENKUL SAĞLIK TURİZMİ OTOMOTİV SANAYİ TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ (довідка № 12/22 від 30 грудня 2022 р.) щодо застосування методологічного підходу до формування робочої документації при аудиті звітності складеної за МСФЗ;

– ТОВ «КРЕСТОН ДЖІ СІ ДЖІ АУДИТ» (довідка № 16012023 від 16 січня 2023 р.) щодо впровадження методологічного підходу до формування аудиторської документації при аналізі впливу російської агресії на діяльність підприємств як частини ризик-орієнтованого підходу при плануванні аудиту МСФЗ звітності у аудиторській компанії;

– ТОВ «ВСЕСВІТ-АУДИТ» (довідка № 10 від 27 січня 2023 р.) щодо запропонованого методологічного підходу до формування робочих документів аудитора при аналізі фінансових показників та впливу на них пандемії Covid-19 і російської агресії;

– Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка № 2734–Н від 26 жовтня 2023 р.) щодо запровадження окремих науково-практичних розробок у викладання дисциплін з підготовки здобувачів освіти на бакалаврському та магістерському рівнях освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

7. Повнота викладу результатів дисертації та наукових положень в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертації Карпачової Ольги Володимирівни ґрунтовно висвітлено в 20 наукових працях загальним обсягом 27,15 друк. арк., серед яких: 7 статей – у збірниках наукових праць загальним обсягом 4,06 друк. арк.; 1 посібнику – загальним обсягом 15,0 друк. арк.; 1 патенті на авторське право на збірник лекцій науково-практичного характеру загальним обсягом 7,0 друк. арк.; 11 тезах доповідей на міжнародних

і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях загальним обсягом 1,082 друк. арк.

8. Дотримання академічної доброчесності. За результатами аналізу дисертації Карпачової О.В. порушень академічної доброчесності не виявлено.

9. Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи. Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу в цілому, вважаємо за необхідне висловити такі зауваження, які можуть слугувати підставою для дискусії під час захисту дисертації:

У параграфі 1.3 «Вплив світових подій на розробку і формування аудиторської документації», автором виокремлено лише такі події, як епідемія Ковіду, війну в Україні та диджиталізацію. Але відсутні згадки, скажімо, про фінансові кризи тощо. Вважаємо, що розкриття впливу фінансових криз на структуру аудиторських документів розширило б горизонт дослідження.

На наш погляд, рис. 2.2 на с. 82, як і рисунки 2.4 на с. 107, 2.6 на с. 116 доцільніше було назвати блок-схемою, алгоритмом чи моделлю визначення впливу облікової політики на аудиторську документацію та формування аналізу відповідно.

На с. 83 текст починається з п. 8 – не зрозуміло, чи це помилка чи пропущено назву підпункту.

Для нумерації додатків використано літеру «Г», яку не рекомендується застосовувати.

Таблиці 2.12, 3.8 та 3.9 є надто громіздкими та охоплюють понад три сторінки, їх доцільніше було б розмістити у додатках до дисертації.

На с. 150, параграф завершується посиланням на додатки К та Л. На наш погляд, не варто завершувати параграф посиланнями, бажано подавати завершальне, резюмуюче речення чи абзац.

Численні додатки, які містить дисертаційне дослідження, свідчать про глибину та ґрунтовність дослідження аудиторської документації здійсненої автором. Проте, за наповнення їх певним фактичним матеріалом зміст роботи значно б збагатився.

Однак перелічені недоліки і зауваження не знижують загальної позитивної оцінки роботи та не впливають на науково-практичну цінність дисертаційного дослідження.

10. Висновок. Враховуючи актуальність проблеми та результати дослідження, вважаємо, що дисертація Карпачової Ольги Володимирівни на тему: «Організаційні та методичні аспекти формування робочих документів аудитора» є самостійною науковою працею, в якій отримано нові науково-теоретичні та практичні результати. Її зміст відповідає спеціальності

071 Облік і оподаткування. Оpubліковані матеріали у достатній мірі розкривають основні положення дисертаційної роботи.

Виходячи з викладеного, можна стверджувати, що дисертаційна робота відповідає вимогам, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор, Карпачова Ольга Володимирівна, заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 Облік і оподаткування.

Рецензент:

Кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри облікових технологій та
оподаткування Львівського національного
університету імені Івана Франка

Тарас ХОМУЛЯК